

Onderwijs als beroep

Over kerndoelen, minimumdoelen en kansengelijkheid

Debat De Balie, 26 november 2025 – “Wie bepaalt het doel van het onderwijs?”

OPENING **PETER LANGERAK**

Onderwijs als beroep. Daarmee bedoel ik niet alleen de leraar voor de klas, maar de hele keten: leraren, schoolleiders, bestuurders, beleidsmakers en onderzoekers. Samen vormen we één beroepsgroep die verantwoordelijkheid draagt voor wat leerlingen uiteindelijk wérkelijk leren. En precies daar botsen we op de nieuwe kerndoelen.

Kerndoelen: mooie taal, weinig houvast

We horen steeds: “De nieuwe kerndoelen zijn concreter.” Maar laten we eerlijk zijn: kerndoelen van een paar brede zinnen, kunnen niet echt concreet zijn. In landen waar men het wél helder neerzet, werken ze met gestructureerde overzichten met duidelijke leerdoelen. De Nederlandse kerndoelen schetsen een richting, ze verwoorden een overtuiging, maar geven geen concreet niveau van beheersing.

Na dertig jaar praten liggen er opnieuw voorstellen. Maar de kerndoelen zijn zó globaal dat we lijken te zijn vergeten wat we willen doorgeven aan de volgende generatie. De kerndoelen beschrijven globaal wat er “aan bod moet komen”, niet wat precies aanbod moet komen en dus niet wat leerlingen aan het eind van de basisschool écht moeten kennen en kunnen.

Je ziet dat in de taal. Leerlingen moeten “verkennen”, “redeneren”, “reflecteren”. Dat zijn werkwoorden die activiteit suggereren, maar géén beheersing vragen. Er is geen duidelijke kennisbasis, geen helderheid, geen maatstaf. Het zijn woorden die goed passen bij overtuigingen over goed onderwijs, maar geen houvast geven voor verantwoordelijkheid. Kerndoelen klinken prachtig, maar zeggen niets. Kerndoelen nodigen uit tot praten, niet tot lesgeven.

Kennen en kunnen

Waar Vlaanderen het houdt bij twee woorden, kennen en kunnen, kiest Nederland voor taal die ruimte laat, maar duidelijkheid mist. En daarbij moeten we eerlijk zijn: niet iedereen in deze beroepsgroep heeft evenveel invloed op die doelen. Wie de taal van de kerndoelen schrijft, stuurt de ruimte waarin alle anderen moeten werken.

Op alle scholen moeten alle leraren met elkaar gaan praten over de kerndoelen. SLO levert taal, scholen moeten die zelf concreet maken op individueel niveau. Praten over onderwijs mag en moet, dat hoort bij ons beroep. Maar als het daarbij blijft, wordt het vrijblijvend. Dan worden kerndoelen vooral een podium om je overtuigingen te uiten, zonder dat helder is wat leerlingen minimaal moeten beheersen. De kerndoelen

zwijgen waar het spannend wordt: waar vrijblijvendheid stopt en verantwoordelijkheid begint.

Vaagheid heeft een prijs: kansengelijkheid

En dat raakt direct aan kansengelijkheid. Als je niet scherp en meetbaar vastlegt wat leerlingen minimaal moeten beheersen, weet je ook niet welke klassen, welke scholen, welke wijken en welke besturen extra ondersteuning nodig hebben. Dan blijft ook kansengelijkheid een mooie overtuiging op papier, maar geen uitvoerbare opdracht. Hoe goed onze scholen zijn, dat weet je niet dankzij de kerndoelen. Daar heb je concrete beheersingsdoelen voor nodig.

Heldere doelen mét verantwoordelijkheid

Het kan wél anders. In Vlaanderen werkt men met concrete minimumdoelen: beheersingsdoelen die zeggen wat leerlingen op vaste momenten moeten kennen en kunnen, om duidelijk te maken: dit is waar iedere leerling recht op heeft. Heldere minimumdoelen zijn misschien geen pijnloos instrument: ze maken zichtbaar waar we tekortschieten en dwingen ons tot keuzes. Daar in Vlaanderen horen overtuiging en verantwoordelijkheid bij elkaar.

Daar zit wat mij betreft de kern van het debat: kerndoelen zijn geen technische lijstjes; het zijn

morele uitspraken over wat we belangrijk vinden. Vaagheid is dus óók een keuze. Het is de keuze om onduidelijk te blijven over wat leerlingen moeten leren en daarmee ook onduidelijk over wat wij als beroepsgroep beloven.

Onderwijs: overtuiging én verantwoordelijkheid

Onderwijs als beroep vraagt om beide: overtuiging én verantwoordelijkheid. Mooie woorden over verkennen, redeneren en reflecteren, én scherpe beheersingsdoelen die duidelijk maken

wat leerlingen minimaal moeten kennen en kunnen. Pas dan kunnen leraren gericht werken, schoolleiders sturen, beleidsmakers eerlijk ondersteunen en onderzoekers laten zien of al het handelen ertoe doet.

Als we de vraag serieus stellen, gaat het niet meer alleen over tekst, maar over wat leerlingen daadwerkelijk leren en over hoe wij onderwijs als beroep willen uitoefenen en onze pedagogische opdracht realiseren.

Mijn uitnodiging aan iedereen in het onderwijs is daarom deze: praat gerust verder over de overtuigingen achter de kerndoelen, dat hoort bij onderwijs. Maar leg daar steeds één norm naast: als we onderwijs als beroep serieus nemen, dan staan we niet alleen in voor onze overtuigingen, maar nemen we vooral verantwoordelijkheid voor de uitkomsten.